

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2008/05

Pályázati felhívás

Az „Év fiatal könyvtárosa” elismerő cím elnyerésére

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete, valamint az Informatikai és Könyvtári Szövetség a pályakezdő könyvtárosok kiemelkedő szakmai teljesítményének jutalmazására ismét meghirdeti az „Év fiatal könyvtárosa” pályázatot.

Az elismerést az az egyéni pályázó kaphatja meg, aki:

- 33 év alatti (1975-ben vagy később született),
- felsőfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezik,
- könyvtári munkakörben dolgozik.

A pályamunka tartalmazza a jelölt szakterületének gyakorlatából származó valamely téma írásbeli, még nem publikált kidolgozását. Az előző években nem nyertes pályamunkák – amennyiben az egyéb kritériumok teljesülnek – ismét benyújthatók.

A pályamunkához csatolandó:

- Név, cím, elérhetőség,
- Szakmai önéletrajz,
- 3 támogató írásbeli ajánlása.

Az elismerő cím odaítéléséről az MKE és az IKSZ elnöksége által megbízott kuratórium dönt. Az elismerés ünnepélyes átadására az MKE 40. Vándorgyűlésének (Szombathely, 2008. július 24–26.) plenáris ülésén kerül sor.

A címmel elismerő oklevél, pénzjutalom (50 000,- Ft), szakmai rendezvényen való bemutatkozás lehetősége jár. A kuratórium a dolgozat szaklapokban történő közzétételét ajánlással támogatja. A cím birtokosai előnyt élveznek a külföldi tanulmányutakra benyújtott pályázatuk elbírálásánál.

A pályázat benyújtásának (beérkezési) határideje:
2008. június 20. péntek, 14 óra.

A pályázat benyújtható postai úton (Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1827 Budapest, Budavári Palota „F” épület) vagy személyesen az Országos Széchényi Könyvtár épületében található MKE irodában (439-es szoba). Az iroda hétfőtől csütörtökig 9–16 óra, pénteken 9–14-óra között érhető el.

A hiányosan benyújtott pályázatok tartalmi elbírálás nélkül elutasításra kerülnek.

Bakos Klára
elnök, MKE

Fodor Péter
elnök, IKSZ

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

17. évfolyam 5. szám

2008. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Erdeiné Jónás Irén:** Tudásmenedzsment 3
Amberg Eszter: A nyilvános könyvtárak jegyzékének 2007. évi változásai 9

Műhelykérdések

A megyei könyvtári híradókról

- Bódi Györgyné:** Tizedik évébe lépett a Hírforrás 13
Péterfi Rita: Az olvasás–szövegértésről két nemzetközi vizsgálat kapcsán.
A PIRLS- és a PISA-vizsgálat magyar vonatkozásai 16
Fehér Miklós: Partnerség, együttműködés, minőség. Kistérségi könyvtárak
és a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetefejlesztési Osztályának vizs-
gálata 25
ENRICH. A kulturális örökségre vonatkozó információforrások európai háló-
zata 37

Konferenciák

- Giczi András Béla:** BOBCATSSS 2008 – Zadar 39
Berhidi Anna: BOBCATSSS 2008 – az orvosi szakkönyvtáros szemével 42
Somogyvári Katalin: BOBCATSSS 2008 – a felsőoktatási könyvtáros és
esélyegyenlőségi referens szemével 45

História

- Pomogáts Béla:** Két évtized 49

Kiállítás

- Pogány György:** Veszedelmes olvasmányok. Erotikus illusztrációk a 18. szá-
zadi francia irodalomban 52

Perszonália

- Vajda Erik:** Stiegrád Gábor (1949–2008) 55

Könyv

- Vasbányai Ferenc:** A magyar időszerzők kiadványok repertóriumai II. 57
Tóth Andrea: Pázmány Pétertől a világhálóiig – Könyvtárak Tatabányán ... 60

From the contents

Irén Erdei-Jónás: Knowledge management (3);
Eszter Amberg: Changes in the list of libraries open for the public in 2007 (9);
Rita Péterfi: About reading and text comprehension. PIRLS and PISA findings in Hungary (16)

Cikkeink szerzői

Amberg Eszter, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Berhidi Anna*, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának munkatársa; *Bódi Györgyné*, a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár igazgatója; *Erdeiné Jónás Irén*, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtárának munkatársa; *Fehér Miklós*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Giczi András Béla*, a Külügyminisztérium Szakkönyvtárának munkatársa; *Péterfi Rita*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Pogány György*, a pilisi Kármán József Városi Könyvtár igazgatója; *Pomogáts Béla*, irodalomtörténész, kritikus; *Somogyvári Katalin*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kara Könyvtárának munkatársa; *Tóth Andrea*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Erik*, közgazdász, könyvtáros; *Vasbányai Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 forint. Egy szám ára 400 forint

HU-ISSN 1216-6804

OKM

Nemzet- Kulturális Alap

Erdeiné Jónás Irén

Tudásmenedzsment*

Hazánkban, mégpedig a könyvtáros szakmában is, egyre nagyobb teret hódítanak a Nyugat-Európában, illetve Amerikában oly elterjedt menedzsmenteljárások. Nem titok, hogy a szakma egy része még mindig kételkedve fogad minden olyan eljárást, amelynek nevében a menedzsment szó szerepel. Elég, ha egy pillantást vetünk az elmúlt hónapokban, a Katalisten folyó heves vitára, amelyet Nagy Nikolettnek a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 2007. 7. számában megjelent, „Az ügyfél nem fél ügy” – a CRM alkalmazásainak lehetősége könyvtári területen című, az ügyfélkapcsolat-menedzsmentről szóló cikke, illetve az azt követő előadás váltott ki. Holott igenis szükség van a szó legszorosabb értelmében ügyfél (olvasó–könyvtáros) kapcsolatra, hiszen az egész könyvtári munka erre a bizalomra épül.

Ahogy természetesen, és lényegében evidenciának tekinthetjük az olvasókkal való jó kapcsolattartást, az olvasók igényeinek megismerését, ugyanúgy evidencia a tudásmenedzsment is.

Egy jól működő intézményben, könyvtárban, ha kimondatlanul is, jelen kell lennie ennek a menedzsmenteljárásnak. Ahhoz azonban, hogy tisztában legyünk a tudásmenedzsment fogalmával, tisztában kell lennünk a tudás fogalmával is. Sokan összekeverik az információt és a tudást, csakúgy – s itt most a Sándori Zsuzsanna és Mikulás Gábor által is oly sokat említett tudáspiramis aljához közelíték – mint az információt az adattal. Az adatok önmagukban nem hordoznak jelentést, nincs szövegösszefüggésük. Gondoljunk csak az adatbázisokra. Még ha egy teljesszövegű adatbázist vizsgálunk, az abban lévő, gyakorlatilag összefüggő szöveg is csak akkor nyer értelmet, ha abból konkrét információra van szükségünk. Az információ tehát nem más, mint értelmezett adat: bizonytalanságot, háttérzetlenséget oszlat el, s ahogyan az információ felépül az adatokból, úgy épül fel a tudás az információkból. A tudás önmagában véve egyénre szabott, integrált, információ.

A tudáspiramis csúcsán sokszor elhelyezik a bölcsességet is, amely sokak szerint filozófiai magasságokat érint. Úgy érzem, könyvtárosként szükség van bölcsességre, intelligenciára, gondoljunk csak a nehezen kezelhető vagy akár a hátrányos helyzetű olvasókra, illetve a velük kapcsolatos teendőkre.

* Cikkünk a 2008. február 20-án, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által megrendezett *Korszerű menedzsmenteljárások könyvtári alkalmazása* című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

A tudás fajtái

Vizsgáljuk meg, milyen fajtái is vannak a tudásnak: Karl Erik Sveiby a tudás két fajtáját különbözteti meg: a láthatatlan tacit, illetve a látható, tárgyiasult explicit tudást. A tacit tudás személyes tapasztalatokban rejtőzik, nagyon összetett és a tudatban nagyon mélyen helyezkedik el. Sokszor előfordul, hogy magunk sem tudunk a létezéséről. Olyan szituációba kerülünk, amelyre nem tudjuk a megoldást, és egyszer csak mégis megfogalmazódik valami, amiről nem is gondoltuk, hogy bennünk rejtőzik. Emlékezzünk például egy bonyolult referenzkérdés megválaszolására. Nagyon sokan nem gondolják, mennyire nagy jelentősége van mindennek, pedig a tudásmenedzsment egyik célja pont ennek a rejtett tudásnak a felszínre hozása, és ennek hasznosítása a szervezetben, akár egy könyvtáron belül.

A másik, az explicit tudás bizonyos értelemben végeredmény, hiszen ez már valamilyen formában tárgyiasult: ilyenek például az adatbázisok, katalógusok, copyrightok, jogszabályok és nem utolsósorban a szerzői jog, de számos példát sorolhatnánk. Ez a tudás már közzétehető, másnak átadható és közérthető. Nem véletlen tehát, hogy a végső cél, vagyis a „nagy trükk” a tudásmenedzsment alkalmazása során a láthatatlan tudás láthatóvá válása, azaz a tacit tudás explicitté tétele és hasznosítása. Idegen szóval ezt externalizációnak nevezik. Szintén fontos a tudásátadás folyamatában a kombináció, a látható tudásból láthatóvá válás, amelynek segítségével az összefüggéseket is vizsgálni tudjuk, hiszen egy integrált könyvtári rendszert is csak akkor tudunk profi szinten kezelni, ha valamennyi modul működésével tisztában vagyunk. Nézzük meg, milyen tulajdonságai vannak a tudásnak:

- **A tudás nem elhasználható kimerítetlen erőforrás.**

Akárcsak a humán erőforrás menedzsment, hiszen az emberi erőforrás sem elhasználható, ami nyilván nem véletlen, hiszen a tudás hordozója, hogy még inkább pontos legyek, a birtokosa maga az ember.

- **A tudás értéke függ a felhasználási környezettől.**

Nem mindegy, hogy nehezen megszerzett tudásunkat hol és hogyan kamatoztatjuk. Nem célszerű művészettörténet–könyvtáros végzettséggel orvosi könyvtárban elhelyezkedni.

- **A tudás megosztásával vagy használatával annak értéke nem csökken, hanem nő.**

Azáltal, hogy új dolgokat tanulunk, hogy másokkal megosztjuk és mások velünk is megosztják tudásukat, még gazdagabbak leszünk, és ez a tudás nemcsak saját előnyünkre válik, hanem a könyvtár is gazdagodik, az olvasók is szélesebb körű tájékoztatást kaphatnak. Nem szabad egy könyvtáron belül csak egy embernek értenie az adatbázisban való kereséshez, katalogizáláshoz stb., hiszen az adott munkatárs távollétében is ugyanolyan teljes körű szolgáltatást kell nyújtanunk olvasóinknak, ahogyan azt korábban megszokhatták.

- **Nehezen reprezentálható, másolható.**

Mi emberek is sokfélék vagyunk, sokféleképpen gondolkodunk. Nem szabad azonban elmennünk a tény mellett, hogy tudásunk átadható.

Mi a tudásmenedzsment?

A tudásmenedzsment nem cél, hanem eszköz, tulajdonképpen a tudástőke fel-tárásának, létrehozásának, megtartásának, megosztásának, számontartásának in-tegráltan kezelt és technológiával támogatott módja. Nagyon fontosnak tartom kiemelni az integrált megfogalmazást, hiszen akár egy integrált könyvtári rend-szerben – ahol a különböző könyvtári modulok egymással „keresztül-kasul” kap-csolatban állnak – úgy kell kapcsolatban lenniük a fent említett módozatoknak. Nem lineáris, hanem egy egymással szorosan összefüggő tevékenységsorozatról van szó.

Milyen irányvonalai vannak a tudásmenedzsmentnek?

Az első megközelítés szerint az *innováció* biztosítása a könyvtári szervezeti tudás megragadásán és a szervezeti tanulási folyamatokon keresztül. A másik irányvonal szerint a tudásmenedzsment feladata a *szervezeti tudás áramoltatása* a könyvtáron belül és kívül, és hangsúlyozom: a könyvtárak között is. Ha meg-felelő a tudástranzfer, akkor elkerülhető a sok párhuzamos munka, például a párhuzamos digitalizálás, feldolgozás. Mivel a könyvtár célja a használók igénye-inck maximális kiszolgálása, tisztában kell lennünk elvárásaikkal, de nekik is tisztában kell lenniük a könyvtárakban jelen lévő szolgáltatásokkal, programokkal. A harmadik irányvonal, a szervezeti tudás, vagyis az *intellektuális tőke értékelését* emeli ki. Attól, hogy új dolgokat hozunk létre a könyvtárban, nem biztos, hogy jó is, amit csinálunk, tehát mindenképpen szükség van minőségbiztosításra, elé-gedettségvizsgálatra, s ha olvasóink nem elégedettek, nem olyan szolgáltatást vár-nak, amelyet mi elképzeltük, vissza kell lépniük, de nem szabad meghátrálnunk: új stratégiát kell kidolgoznunk és újra kell kezdeni a munkát.

Véleményem szerint e három irányvonal szorosan összefügg, mondhatni, nem beszélhetünk tudásmenedzsmentről, ha e három elem nem képez szoros köteléket.

Tudásteremtés

Hogyan is bővíthetjük könyvtári-szervezeti tudáskészletünket? Thomas H. Da-venport a tudásteremtés hat fajtáját sorolja fel. Elsősorban nagyvállalatokra kon-centrál, hiszen a multinacionális cégek szervezeti kultúrájának valóban elengedhe-tetlen feltétele a tudás megteremtése. Én azonban igyekszem könyvtári példákkal illusztrálni a tudás megszerzésének módjait.

1. Felvásárlás

A tudás megszerzésének leggyorsabb és legközvetlenebb módja a felvásárlás. Könyvtárakban nem éppen elterjedt gyakorlat a tudás megszerzésének eme fajtája, mégis az egyén megvásárlására akadhat példa. Előfordulhat, hogy könyvtárunk élére új igazgató kerül, de nem elégedett a szolgáltatás színvonalával, vagy a kollégák hozzáállásával. Ebben az esetben át lehet csábítani más könyvtárból na-gyobb szaktudású kollégát, magasabb fizetéssel. Bár nyilvánvaló, hogy napjaink-ban nem kell nagyítóval keresgelnünk más könyvtárak szakemberei között, hiszen sajnos, elég nagy a kínálat könyvtárosokból is a munkaerőpiacon.

2. *Bérlés*

Könyvtárakban inkább találkozunk tudásbérléssel, mint tudásfelvásárlással. Bérelhetünk szakértőket, tanácsadókat, restaurátorokat, könyvkötőket vagy például művészetekkel foglalkozó könyvtár esetében művészettörténészeket.

3. *Célorientált erőforrások*

Ha kimondatlanul is, minden könyvtárban működik ilyen erőforrás, amellyel csoportokat hozunk létre, tulajdonképpen egyfajta kutatási, fejlesztési osztályt (K+F osztály). Úgy gondolom, hogy könyvtárak számára ez a legjobb megoldás. Ha nem is állandó munkacsoportot hozunk létre, csak egy-egy pályázat erejéig, azt hiszem, megfelelő motivációval rengeteg új dolgot lehet ezzel a módszerrel megvalósítani. Ehhez azonban nem csekély együttműködési készségre és közös nyelvre, közös célokra van szükség. Nem is beszélve arról, hogy a vezetést is meg kell győzni ennek fontosságáról, hiszen az ilyen munkacsoportok működésének az eredménye általában nem látható rögtön, rendszerint hosszabb folyamat eredményeként jöhetnek létre új dolgok.

4. *Vegyítés*

Elsőre honyolultnak tűnhet ez a tudásszerzés, itt azonban semmi másról nincs szó, mint – leegyszerűsítve – a fent említett teamekbe, csoportokba olyan embereket választani, akik sokfélék, sokféle kreatív tudással, különféle perspektívákkal rendelkeznek, viszont valamilyen szinten itt is szükség van egy közös alapra, hiszen enélkül nem lehet új dolgokat létrehozni. Ehhez nélkülözhetetlen, hogy a vezetői féltékenység ne befolyásolja negatív irányba a munkatársakat, merjék kimondani az ötleteiket. Sajnos, sokszor erre nem kerülhet sor, épp a vezetői vagy egymás közötti féltékenység, illetőleg a „nélkülözhetetlen akarok lenni” hozzáállás miatt.

5. *Adaptáció*

Az adaptáció nem más, mint mesterséges válsághelyzetek létrehozása. Miért van erre szükség? Számos szakember szerint „a siker gyakran ellensége az innovációnak”, mégpedig azért, mert ami már egyszer bevált, azon igen nehezen változtatunk. Tehát mesterséges válsághelyzetet hoznak létre, még a valódi válság beállta előtt megismertetik a krízis érzetét a dolgozókkal. Sajnos, a mai magyar könyvtárügynek nincs szüksége mesterséges válsághelyzetekre, mégis a legfontosabb adaptív erőforrások a dolgozók, akik könnyen sajátítanak el új ismereteket és képességeket, de a könyvtárnak mint intézménynek is megfelelően nyitottnak kell lennie a változásra. Sajnálatosan gyakori az a tapasztalat, hogy a könyvtárosok nehezen változtatnak jól bevált módszereken, de ha lassan is, kezd a szemléletváltozás bekövetkezni, ami a könyvtárak és könyvtárosok előnyére válhat.

6. *A hálózatok*

Korábban már említettem a infokommunikációs technológia szerepét és fontosságát. Nos, a hálózatok is erről a technológiáról szólnak, amelyek közvetítő szerepet játszanak az innovatív gondolkodásban. Lehetnek ezek formális vagy informális hálózatok, sokat tanulhatunk belőle, de hangsúlyozom, hogy ezek szerepét sem alábecsülni, sem túlbecsülni nem szabad. A hálózatok kitűnő példái a

könyvtáros levelezőlisták, így a Katalist, amelynek senki nem vitathatja a fontosságát, de azt is láthatjuk, hogy ez a könyvtáros szakma tudásmenedzsmentje szempontjából nem elég.

Ezért emelem ki, hogy egyetlen tudásteremtő stratégia sem elég önmagában, és nem elég felismerni a szükségességét, fel kell mérni a tudás meglétét, fel kell térképezni, nyitottá kell tenni a rendszeren belül a meglévő tudás áramoltatását.

Erre szolgálnak az úgynevezett tudástérképek. Ez jó esetben egyezik a könyvtár szervezeti felépítésével, mégis jobb, ha kodifikáljuk, hogy milyen problémával, kérdéssel mikor, kihez forduljunk. Természetesen egy „tacit tudástérképpel” mindenki rendelkezik, hiszen ismerjük a kollégákat, egy továbbképzés kapcsán mégis jobb, ha frissítve van tudástérképünk, amelyből megtudhatjuk, ki milyen jellegű új információ, tudás birtokába jutott.

A tudásprojektek sikerét meghatározó tényezők

Talán az egyik legfontosabb, hogy elnyerjük a felső vezetés támogatását. Főként azért, mert a tudásprojekt inkább közép- és hosszútávon térül meg. Elegendő, ha egy új integrált könyvtári rendszer bevezetésére gondolunk. Ha el is tekintünk magától a fejlesztéstől, amelyben szintén könyvtárosok közreműködése szükséges, nem kevés idő telhet el a használatbevételől a teljes állomány feldolgozásáig. Ezzel már utaltam is a következő lépésre, a megfelelő technikai infrastruktúrára. Fontos, hogy a könyvtárunk valóban tudásorientált legyen; legyen nyitott új dolgok bevezetésére akkor is, ha csak apró lépésekkel tudjuk ezt megvalósítani.

Mivel napjainkban egyre nagyobb teret hódítanak a térítéses információszolgáltatások, tisztában kell lennünk a gazdasági tényezőkkel, milyen szolgáltatást mennyiért végzünk el, lehet ez akár témafigyelés, fénymásolás, szkennelés, arról nem is beszélve, hogy bizony elég komoly összegeket kell fizetni szerzői jogdíjakra is. Ahhoz azonban, hogy tudásprojektünk folyamatosan működjön, fontos, hogy a vezetés és a kollégák is megfelelően motiválják egymást, és többféle tudástranzfer csatornát használjuk tudásunk átadására.

A tudásátadást gátló tényezők

Vannak helyzetek, amelyek gátolják a tudás áramlását. Ilyen elsősorban a már említett bizalomhiány, illetve vezetői féltékenység. Sokszor sem saját, sem más hibáival nem vagyunk elég toleránsak, esetleg nem merünk segítséget kérni a kollégáktól, holott egyáltalán nem biztos, hogy ami az egyik dolgozónak evidens, az a másíknak is az. Ha így lenne, nem lenne szükség tudásmenedzsmentre. Előfordul, hogy korlátoltan gondolkodunk a produktív munkáról, nem egyértelmű a jövőképünk, nem „egy nyelvet beszélünk.” Sokszor azt hisszük, hogy a tudás meghatározott csoportok előjoga vagy a „nem mi találtuk ki” szindróma.

* * *

Összegzés

Mint minden eljárásban, a tudásmenedzsmentben is a legfontosabb, hogy hiába gyártunk elméleteket, ha nem valósítjuk meg ezeket. A tudás elsősre megfoghatatlannak tűnhet, mégis, ha tudatosítjuk munkatársainkban és a könyvtáron mint intézményen belül, hogy milyen információk birtokában vagyunk és ezeket milyen formában tudjuk szolgáltatni, ha támogatjuk olvasóinkat, hogy minél könnyebben kiismerjék magukat a könyvtári rendszeren belül, akár úgy is, hogy bizonyos időközönként használóképzést tartunk, egyrészt láthatóvá válik tudásunk, másrészt energiát és időt takarítunk meg, mind magunk, mind pedig olvasóink számára. A könnyebb eligazodás érdekében szolgáltatásainkat – legyen az akár adatbázis-szolgáltatás webes felületen, vagy akár egy referenzkérdés megválaszolása – rendezett szervezeti és technikai keretek között kell felkínálnunk. Mindehhez elengedhetetlen a kölcsönös bizalom és a megértés, és nemcsak a könyvtárakon belüli, hanem a könyvtári rendszert behálózó szoros együttműködés tekintetében is.

Végül Peter M. Senge szavait idézve kívánom a könyvtárostarsadalomnak, hogy minél szélesebb körben tudja hasznosítani és megosztani tudását: „*a tanuló szervezetek kialakításakor nincs megérkezés, nincs végállomás, az utazás egész életünkön át tart.*”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Sándori Zsuzsanna: Mi a tudásmenedzsment? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2002. 2. sz. 13–29. p.
<http://www.ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0202/sandori.html>
- Havas Péter: Tudásmenedzsment, tanulástudomány, tanulásfejlesztés.
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=konf2002-e-Havas>
- Karl Erik Sveiby: Szervezetek új gazdagsága: a menedzselt tudás. Budapest. KJK–Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2001.
- Thomas H. Davenport–Laurence Prusak: Tudásmenedzsment. Budapest, Kossuth Kiadó, 2001.
- Tudásmegosztás.
<http://www.doctus.hu/tudas>
- Mikulás Gábor: A kultúra kérdése – lépések a tudásmenedzsment felé. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2005. 1. sz. 37–46 p.
- Mikulás Gábor: Tudásmenedzsment – ismeretkezelési lehetőségek a felsőoktatásban.
<http://www.gmcconsulting.hu/inf/cikkek/205/index.htm>

A nyilvános könyvtárak jegyzékének 2007. évi változásai

A 2007-es költségvetési év megszorító intézkedéseinek a könyvtárakat fenntartó, működtető önkormányzatokon keresztül erősen negatív hatása volt a közgyűjteményi területre is. Ezzel összefüggésben érzékeltük, hogy 2007-ben egyrészt – a korábbi két évhez hasonlóan – a kistélepülési/községi önkormányzatok közül továbbra is többen kérték könyvtáruk levételét a jegyzékről, mert ezentúl a könyvtári feladat-ellátást nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével kívánják teljesíteni; másrészt a 2007-es esztendő az intézmény-összevonások éve is volt.

Az összevonások után „újonnan” születő intézmények számos tagintézményből állnak, és sajnos, egyre többször találkozunk esetünkben olyan elnevezéssel, amelyben a „könyvtár” szó nem is szerepel. Egy összevont intézmény esetében nem tartjuk szerencsésnek például a „Városi Intézményi Központ” vagy a „Kulturális Központ” elnevezést, mivel nem derül ki belőle, hogy konkrétan milyen funkciói vannak az intézménynek, pontosabban az önkormányzat által ellátandó kötelező feladatok közül melyekkel foglalkozik pl. a Kulturális Központ (nem így, ha „Városi Könyvtár, Sportcsarnok és Emlékház”-nak hívnák az intézményt). Hangsúlyozni szeretnénk továbbá, hogy a könyvtár közgyűjteményi és nem közoktatási vagy közművelődési intézmény, ezért teljességgel elfogadhatatlan például a „Közművelődési Központ” elnevezés egy nyilvános könyvtár esetében, hisz ez csak egyetlen funkciót tükröztet a névben.

A többször módosított 31/2005. (XII. 22.) OM rendelet – a nevelési–oktatási intézmények névhasználatáról – hatályon kívül helyezte a művelődési intézmények nevééről, elnevezéséről és névhasználatáról szóló 9/1989. (IV. 30.) MM rendeletet. Ugyanakkor a könyvtárak esetében a jogszabály szerinti megnevezés az 1997. évi CXL. tv. 65. § (1) bekezdés szerint a községi, városi, fővárosi könyvtár.¹ Természetesen a fenntartó dönthet az intézmény nevének a megállapításáról, és intézményét egyedi megnevezéssel is elláthatja. Egyedi elnevezésként adható például kiemelkedő tevékenysége alapján ismert személy neve is. Az egyedi elnevezésre javaslatot tehetnek például az állampolgárok (a település lakossága), továbbá a településen működő állami szervek és társadalmi szervezetek vagy az intézmény alkalmazottai. Egy intézmény elnevezése pedig ugyanolyan lényeges, mint a személynév kérdése. Véleményem szerint a név az azonosításon túl szimbólum is, amely érzékelteti a név és viselője, hordozója közötti szellemi kapcsolatot.

2007-ben négy nyilvános könyvtári jegyzék² jelent meg, amelyekre összesen 22 könyvtár kérte felvételét, végül 11 könyvtár, vagyis a jelentkezők fele került fel ténylegesen. A 11 jegyzékre felkerült könyvtár alaptevékenység szerinti megoszlása:

	15. jegyzék	16. jegyzék	17. jegyzék	18. jegyzék
községi könyvtár	1			
községi és iskolai könyvtár	2	2	2	2
szakkönyvtár			1	
egyetemi könyvtár			1	

A 2006. év végi állapothoz képest³ 1976-ról 1548-ra csökkent a nyilvános könyvtárak száma, egyrészt az említett 11 könyvtárat felvettük a jegyzékre, másrészt a 15. jegyzékről 133, a 16. jegyzékről 177, a 17. jegyzékről 63, a 18. jegyzékről pedig 66 könyvtárat, azaz összesen 439 könyvtárat töröltünk az önkormányzatok kérésére. 2007-ben összesen majdnem kétszer annyi könyvtárat töröltünk a jegyzékről, mint az előtte való két évben együttvéve.⁴

A nyilvános könyvtárak jegyzéke 2002–2007

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005	2006	2007. január	2007. május	2007. augusztus	2007. november	2007. törlés	2002–2007 összesen
Megyei könyvtári feladatok ellátása	19										19
Városi könyvtári feladatok ellátása	219	5			2						226
Városi és országos szakkönyvtári feladatok ellátása	1										1
Városi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	42	-11	1								32
Községi könyvtári feladatok ellátása	1132	37	26	-14	-116	1				-324	742
Községi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	455	27	24	-1	-42	2	2	2	2	-107	364
Nemzeti könyvtári feladatok ellátása	1										1
Nemzeti gyűjtőkörű és egyetemi könyvtári feladatok ellátása	1										1
Digitális könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1										1

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005	2006	2007. január	2007. május	2007. augusztus	2007. november	2007. törlés	2002-2007 összesen
Országos szakkönyvtári feladatok ellátása	9			-1							8
Szakkönyvtári feladatok ellátása	28	4	11	7	3			1		-2	52
Egyetemi könyvtári feladatok ellátása	30			-1	1						30
Főiskolai könyvtári feladatok ellátása	35	-3	1	1				1			35
Egyházi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	14	2									16
Egyházi és iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	2										2
Iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1		1								2
Munkahelyi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	16	-1								-5	10
Munkahelyi és városi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	5		1		1					-1	6
ÖSSZESEN	2011	60	65	-9	-151	3	2	4	2	-439	1548

Az idei és a tavalyi táblázat adatait összevetve megállapítható, hogy továbbra is a legnagyobb változás a községi (és iskolai) könyvtárak számában mutatkozik. 2005-ben 1 százalékkal, 2006-ban 10, 2007-ben pedig (a 2006-os állapothoz képest) kb. 27 százalékkal, azaz mintegy negyedével csökkent a nyilvános könyvtárak jegyzékén található községi (és iskolai) könyvtárak száma.

A 2007-ben a jegyzékről elutasított 11 könyvtárból 9 szintén községi (és iskolai) könyvtár. Az elutasítások háromnegyedének egyik oka, hogy az alaptevékenység leírása sok esetben távol áll a törvény szövegétől, esetleg teljesen hiányzik az alapító okiratból, vagy csak a KSH-szakfeladat szerinti besorolást tartalmazza. Bár ez utóbbi is fontos, de az állami feladatként ellátandó alaptevékenység körébe tartozó feladatokat – a könyvtárak esetében – az 1997. évi CXL. tv. 55. és 65. §-a határozza meg, ezért indokolt az egyes feladatokat részletesen is felsorolni az alapító okiratban. Az elutasításokat másik oka pedig a már sokat emlegetett gazdálkodási forma: a szakfeladat. Az OKM Könyvtári Osztálya jogilag akkor látja biztosítottnak egy könyvtár folyamatos működését, ha az önkormányzat garantálja, hogy legalább a könyvtár éves állománygyarapítási keretének elköltéséről a könyvtáros dönthet, szakmai indokok alapján.⁵

A köztársasági elnök a 127/2007. (VI. 29.) KE határozata értelmében 2007-ben 9 nagyközségnek adományozott városi címet. Év végéig három önkormányzat⁶ küldte be a Könyvtári Intézetbe a hiteles, módosított alapító okiratot. Továbbra is aggasztó, hogy az OKM Könyvtári Osztálya és a Könyvtári Intézet többszöri megkeresése ellenére még mindig nem érkezett be néhány 2004-ben és 2005-ben várossá nyilvánított település könyvtárainak hitelesített, módosított alapító okirata. A négy mulasztó település közül Örkényben nem működik nyilvános könyvtár, az önkormányzat egyszer kérte felvételét a jegyzékbe (Örkényi Szabadidő Központ); a kérvényt azonban elutasítottuk, mivel a könyvtár nem intézményegységként, hanem „részerületként” szerepelt az alapító okiratban.

**Városi címet kapott települések,
amelyek módosított alapító okiratát továbbra is várjuk⁷**

Megye	2004	2005	2007
Békés			Körösladány
Borsod-Abaúj-Zemplén	Cigánd		Alsózsolca
Fejér		Martonvásár	
Pest	Örkény		Biatorbágy, Maglód
Szabolcs-Szatmár-Bereg		Kemecse	Mándok
Vas			Bük

Annak a tendenciának következtében, hogy sok kistelepülési önkormányzat kérvényezte könyvtárának levételét a jegyzékről a 2005. évtől kezdődően, megállapítható, hogy erősen lecsökkent a jegyzéken szereplő „problémás könyvtárak” száma.⁸ Ezek a – zömmel községi (és iskolai) – könyvtárak egyébként sem intézményként működtek, nem feleltek meg a törvény által deklarált nyilvánosság alapkövetelményeinek, és szakfeladaton működtek, így kézenfekvővé vált az önkormányzatok számára, hogy – szakmai koncepcióknak megfelelően – a könyvtári feladatellátást a jövőben szolgáltatás megrendelésével biztosítsák.

JEGYZETEK

- 1 Elavult volta miatt nem támogatjuk az elnevezésben a „klubkönyvtár”, a „közkönyvtár” és a „közművelődési könyvtár” kifejezések használatát sem.
- 2 Kulturális Közlöny, 2007. 1. sz. 3–16. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 8. sz. 532–545. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 15. sz. 1067–1075. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 20. sz. 1286–1294. p.
- 3 Vö.: Könyv. Könyvtár. Könyvtáros, 2007. 6. sz. 13. p.
- 4 2005-ben 71 könyvtárat, 2006-ban pedig 165 könyvtárat töröltünk.
- 5 Ezért szoktuk javasolni, hogy használják a „polgármesteri hivatal részjogkörű költségvetési egysége” megfogalmazást. Ez a jogszabály szerint [217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről, 2. § 40. pont és 15. § (4)] elfogadható.
- 6 Ács. Kozármisleny, Törökbálint.
- 7 2006-ban egy nagyközség se kapott városi címet.
- 8 Értem ezen azokat a nyilvános könyvtárakat, amelyeknek a szakfelügyeleti kérdőívben vagy a statisztikában szereplő adatai és a nyilvános könyvtárak jegyzékéhez bejelentett adatai eltérőek.